

ОСОБИСТІСНИЙ ДИНАМІЗМ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС ФАХІВЦЯ

PERSONAL DYNAMISM AS A PSYCHOLOGICAL RESOURCE OF A SPECIALIST

Статтю присвячено вивченню особистісного динамізму як важливого психологічного ресурсу в умовах сучасного світу, що характеризується швидкими змінами та технологічним розвитком. Особистісний динамізм визначається як здатність індивіда адаптуватися до нових обставин, активно шукати шляхи саморозвитку та реагувати на виклики, що робить його критично важливим для підтримання конкурентоспроможності та загального благополуччя фахівців у різних сферах діяльності.

Однак, незважаючи на актуальність цієї теми, дослідження особистісного динамізму як психологічного ресурсу залишається недостатньо деталізованим. У статті висвітлюється вплив різних чинників, як-от особистісні якості, соціальне середовище, культурні контексти і рівень стресу, на динамізм особистості. Також розглядаються внутрішні (самооцінка, установка на успіх) і зовнішні (соціальна підтримка, організаційна культура) фактори, що формують особистісний динамізм.

Експериментальну базу дослідження становили 106 осіб, серед яких були викладачі ХНПУ імені Г. С. Сковороди і працівники Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені засл. професора М. С. Бокаріуса». Для збору даних використовували п'ять психодіагностичних методик. Кореляційний аналіз виявив статистично значущі зв'язки між показниками особистісного динамізму і психологічного ресурсу, як-от самотрансценденція, впевненість, оптимізм тощо.

Результати дослідження доводять, що особистісний динамізм, включаючи характеристики внутрішнього локусу стабільності та прагнення до різноманітності, суттєво впливає на здатність індивіда долати труднощі. Наголошується також на важливості балансу між прагненням до стабільності та цінністю змін як ключа до особистісного зростання. У статті підкреслено необхідність комплексного вивчення особистісного динамізму для формування практичних інструментів, які підвищать психологічну стійкість фахівців, що своєю чергою позитивно вплине на їх професійну адаптацію і продуктивність. Тим самим особистісний динамізм і психологічні ресурси виступають взаємодопоміжними чинниками, що формують основу для успішної діяльності в різних сферах життя.

Ключові слова: особистісний динамізм, психологічний ресурс, фахівець, інновація, праг-

нення до різноманітності, локус контролю, професійна адаптація.

The article is devoted to the study of personal dynamism as an important psychological resource in the conditions of the modern world, characterized by rapid changes and technological development. Personal dynamism is defined as the ability of an individual to adapt to new circumstances, actively seek ways of self-development and respond to challenges, which makes it critically important for maintaining competitiveness and overall well-being of specialists in various fields of activity.

However, despite the relevance of this topic, the study of personal dynamism as a psychological resource remains insufficiently detailed. The article highlights the influence of various factors, such as personal qualities, social environment, cultural contexts and stress level, on personal dynamism. It also considers internal (self-esteem, attitude towards success) and external (social support, organizational culture) factors that form personal dynamism.

The experimental base of the study consisted of 106 people, among whom were teachers of the KNPU named after G. S. Skovoroda and employees of the National Scientific Center "Institute of Forensic Examinations named after Honorable Professor M. S. Bokarius". Five psychodiagnostic methods were used to collect data. Correlation analysis revealed statistically significant relationships between indicators of personal dynamism and psychological resources, such as self-transcendence, confidence, optimism, etc.

The results of the study prove that personal dynamism, including the characteristics of the internal locus of stability and the desire for diversity, significantly affects the ability of individuals to overcome difficulties. The importance of the balance between the desire for stability and the value of change as a key to personal growth is also emphasized. The article emphasizes the need for a comprehensive study of personal dynamism to form practical tools that will increase the psychological stability of specialists, which, in turn, will positively affect their professional adaptation and productivity. Thus, personal dynamism and psychological resources act as mutually supportive factors that form the basis for successful activity in various spheres of life.

Key words: personal dynamism, psychological resource, specialist, innovation, desire for diversity, locus of control, professional adaptation.

УДК 159

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.69.2.14>

Бабич С.Л.

завідувач сектору криміналістичних та психологічних досліджень
Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз
імені проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

Зайцева О.О.

доктор філософії, доцент,
старший викладач кафедри педагогіки,
психології, початкової
освіти та освітнього менеджменту
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

Постановка проблеми. У сучасному світі, де швидкі зміни і постійний розвиток технологій стають нормою, особистісний динамізм набуває особливого значення для професійної діяльності фахівців. Особистісний динамізм можна визначити як здатність індивіда адаптуватися до змін, відгукуватися на нові виклики й активно шукати шляхи для саморозвитку. Цей психологічний

ресурс є важливим для підтримання конкурентоспроможності, ефективності й загального благополуччя фахівців у різних сферах діяльності.

Незважаючи на актуальність теми, дослідження особистісного динамізму як психологічного ресурсу залишається недостатньо розкритим. Численні чинники, зокрема особистісні якості, соціальне середовище, культурні кон-

тексти та рівень стресу, можуть впливати на динамізм особистості. Важливо зрозуміти, як ці фактори взаємодіють між собою та як вони впливають на професіоналізм і психологічне здоров'я фахівця. У контексті вимог сучасного ринку праці особистісний динамізм може розглядатися як необхідна умова для успішної самореалізації фахівців, сприяючи їхній здатності до навчання, креативного мислення та налагодження взаємовідносин у команді.

Таким чином, поставлена проблема підкреслює необхідність комплексного вивчення особистісного динамізму як психологічного ресурсу фахівця з метою формування не лише теоретичних знань, але й практичних інструментів для його підтримки та розвитку в професійній діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Протягом останніх десятиліть питання особистісного динамізму і психологічного ресурсу стали предметом активного дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У науковій літературі інноваційний потенціал як особистісний динамізм розглядають М. Белан, А. Большакова, Л. Буркова, Ю. Власенко, О. Михайлова, Т. Ким, В. Ключко, Е. Галажинський, Д. Ушаков, Л. Овсянкіна, І. Дичківська, І. Зязюн, Н. Клокар, О. Козлова, Н. Кузьміна, С. Максименко, Ю. Максимова, В. Олійник, А. Підласий, С. Сисоєва, В. Химинець та інші [1; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12; 15].

Особистісний динамізм – це здатність особистості до адаптації, змін і розвитку, що впливає на такі її психологічні ресурси, як впевненість, сміливість і гнучкість. Зокрема, особистісний динамізм визначає, наскільки індивід готовий долати життєві труднощі та шукати нові можливості, що безпосередньо пов'язано зі здатністю використовувати свій психологічний ресурс ефективно.

Останнім часом питання психологічного ресурсу особистості набуває дедалі більшої актуальності в психологічній науці. Теоретичний та практичний аналіз цієї теми представлений як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології. Серед вітчизняних досліджень варто відзначити роботи таких вчених, як Л. Анциферова, Є. Кожевникова, В. Бодров, Н. Водопьянова, К. Муздибаєв, К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, С. Максименко, Н. Паніна, Ю. Резнік та інших [2; 3; 4; 5; 10; 13; 14].

Дослідження в цій галузі допомагають краще зрозуміти механізми особистісного зростання і благополуччя, а також шляхи підтримки і розвитку психологічної стійкості.

Мета статті – виявити взаємозв'язок особистісного динамізму та психологічного ресурсу у фахівців.

Виклад основного матеріалу. Експериментальною базою дослідження виступив ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 15 викладачів кафедри психології (віком 39–67 років), а також працівники Донецького відділення (у м. Полтава) Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені засл. професора М.С. Бокаріуса» кількістю 91 особа,

віком від 25 до 45 років. Загальна кількість досліджуваних – 106 осіб.

Для проведення дослідження було використано п'ять психодіагностичних методик: «Життєві завдання особистості» (розробка колективу лабораторії соціальної психології особистості ІСПП НАПН України під керівництвом Т.М. Титаренко); «Узгодженість життєвої перспективи» (В. Білодід); «Особистісний динамізм» (Д. Сапронов, Д. Леонтьев); PCRS (Personal change readiness survey, адаптація Н. Бажанова, Л. Бардьер) та «Шкала екзистенції» (А. Ленгле).

Для оцінювання статистичної значущості взаємозв'язку між показниками самоактуалізації особистості та психологічного благополуччя проведено кореляційний аналіз. Отримані емпіричні частоти були перевірені на нормативний розподіл ознак, що дало можливість використовувати критерій кореляції Пірсона. Оброблення даних проводилося за допомогою програми Statistica 10 for Windows.

Результати кореляційного аналізу показників особистісного динамізму та психологічного ресурсу за методиками «PCRS» та «Шкала екзистенції» наведено в табл. 1.

Результати, наведені в табл. 1, показують, що більшість показників особистісного динамізму утворюють статистично значущі кореляційні зв'язки з показниками психологічного ресурсу.

Прямий взаємозв'язок із показниками особистісного динамізму «Подолання себе – інертність» і «Внутрішній локус стабільності» утворили всі показники психологічного ресурсу за методиками «PCRS» та «Шкала екзистенції». Отже, по-перше, чим вище здатність особистості виходити за межі своїх обмежень, постійно зростати і адаптуватися до нових обставин, тим вище сукупність внутрішніх ресурсів і здібностей, які сприяють подоланню труднощів, адаптації до змін та досягненню цілей. По-друге, чим вище схильність індивіда залишатися в стані стабільності та опору змінам, що обмежує його здатність до розвитку і адаптації в нових умовах, тим нижче розвиток його внутрішніх ресурсів, можливості адаптації до змін, гнучкість та бажання досягати цілі. Кореляційний зв'язок між показником «Внутрішній локус стабільності» і психологічним ресурсом відображає важливу взаємозалежність в особистісному розвитку. Внутрішній локус стабільності означає, що людина вважає себе відповідальною за свої успіхи та невдачі. Це усвідомлення контролю сприяє формуванню міцного психологічного ресурсу, адже особа відчуває більшу впевненість у своїх силах. Таким чином, внутрішній локус стабільності та психологічний ресурс взаємно підсилюють один одного, сприяючи особистісному зростанню.

Показник «Прагнення до різноманітності – задоволеність наявним» особистісного динамізму утворив прямі кореляційні зв'язки з такими показниками психологічного ресурсу, як «Самотрансценденція», «Пристрастність», «Винахідливість»,

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок показників особистісного динамізму та психологічного ресурсу за методиками «PCRS» та «Шкала екзистенції»

Показники психологічного ресурсу	Показники особистісного динамізму				
	Подолання себе – інертність	Прагнення до різноманітності – задоволеність наявним	Цінність змін – прагнення стабільності	Внутрішній локус стабільності	Мужність – страх змін
Самодистанціювання	0,121**	0,200***	0,230***	0,230**	0,020***
Самотрансценденція	0,230**	0,233**	0,189*	0,197*	0,043***
Свобода	0,200*	0,020***	0,216*	0,251**	0,311**
Відповідальність	0,222**	0,043***	0,322**	0,216*	0,203*
Пристрасність	0,246**	0,216*	0,112***	0,179*	0,179***
Винахідливість	0,300**	0,179*	0,254**	0,262**	0,062***
Оптимізм	0,205*	0,267**	0,197*	0,247**	0,251**
Сміливість	0,287**	0,194*	0,217*	0,187*	0,257**
Підприємливість	0,197*	0,311**	0,190*	0,280**	0,189***
Адаптивність	0,251**	0,199*	0,041***	0,189*	0,198*
Упевненість	0,216*	0,321**	0,301**	0,222**	0,194*
Толерантність до двозначності	0,179*	0,340**	0,158***	0,240**	0,156***

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p > 0,05$

«Оптимізм», «Сміливість», «Підприємливість», «Адаптивність», «Упевненість» і «Толерантність до двозначності». Отже, чим вище бажання індивіда шукати нові враження, опановувати різні навички та адаптуватися до змін, що свідчить про активність і готовність до особистісного зростання, тим більше в нього розвинені внутрішні ресурси і здібності, які сприяють подоланню труднощів, адаптації до змін та досягненню цілей. І, навпаки, чим вище задоволеність тим, що вже має особистість, тим нижче рівень її психологічного ресурсу. Таким чином, люди, які мають високе прагнення до різноманітності, часто демонструють ознаки самотрансценденції, оскільки готові виходити за межі власного досвіду для досягнення глибшого розуміння себе і світу. Це прагнення також тісно пов'язане з приємністю, адже такі особи залишаються відкритими до нових переживань, що підвищує їхній оптимізм і віру в позитивні зміни. Винахідливість у розв'язанні завдань є ще одним аспектом, оскільки здатність мислити нестандартно також підтримує прагнення до нововведень. Сміливість і підприємливість стимулюють активний пошук нових можливостей, що корелює з готовністю до ризику і експериментів у житті. Адаптивність дозволяє індивідам швидко реагувати на зміни, не відчуваючи дискомфорту, оскільки їх прагнення до різноманітності сприяє цьому процесу. Впевненість у своїх здібностях підвищує здатність вийти за межі звичного, заохочуючи до пошуку нових шляхів розвитку.

Показник особистісного динамізму «Цінність змін – прагнення стабільності» утворив статистично значущі прямі взаємозв'язки з показниками

психологічного ресурсу «Самотрансценденція», «Свобода», «Винахідливість», «Оптимізм», «Сміливість», «Підприємливість» і «Упевненість». Таким чином, чим вище усвідомлення та прийняття змін як невід'ємної частини життя, що стимулює індивіда до адаптації, постійного розвитку та пошуку нових можливостей для самовдосконалення, тим краще розвинені здібності й механізми, які допомагають особистості справлятися з труднощами, адаптуватися до змін, підтримувати емоційний баланс і досягати своїх цілей у житті. І, навпаки, чим вище бажання індивіда зберігати порядок, передбачуваність і контроль у своєму житті, що може бути як підтримувальним фактором, так і обмеженням для розвитку нових можливостей і адаптації до змін, тим нижче рівень її психологічного ресурсу.

Прямий статистично значущий кореляційний зв'язок утворив показник особистісного динамізму «Мужність – страх змін» із показниками психологічного ресурсу «Свобода», «Відповідальність», «Оптимізм», «Сміливість», «Адаптивність» та «Упевненість». Кореляційний зв'язок між даними показниками є важливим аспектом особистісного розвитку. Мужність дозволяє індивідам протистояти своїм страхам, особливо коли йдеться про зміни, і відкриває можливості для зростання. Свобода своєю чергою є необхідною умовою для прояву мужності, оскільки забезпечує особистості право вибору і можливість ризикувати. Відповідальність виступає як рушійна сила, адже без готовності взяти на себе відповідальність за свої дії мужність може бути недосяжною. Оптимізм сприяє лише підвищенню рівня мужності, оскільки

позитивне сприйняття змін допомагає індивідам подолати страхи. Сміливість і мужність тісно переплітаються, оскільки обидва показники забезпечують здатність діяти, незважаючи на страх. Адаптивність дозволяє особистості гнучко підходити до нових ситуацій, зменшуючи рівень страху перед змінами. Упевненість у собі підтримує мужність, оскільки чим більше людина вірить у свої здібності, тим меншою стає її залежність від страху змін. Таким чином, зміцнення одного із цих показників може позитивно впливати на інші, створюючи циклічну взаємодію між мужністю та психологічними ресурсами. У результаті – чим вище рівень мужності, тим вище шанси на розвиток психологічних ресурсів, що стимулює особистісний динамізм.

Результати кореляційного аналізу показників особистісного динамізму та психологічного ресурсу за методиками «Життєві завдання особистості» та «Узгодженість життєвої перспективи» наведено в табл. 2.

Результати, наведені в табл. 2 показують, що більшість показників особистісного динамізму утворюють статистично значущі кореляційні зв'язки з показниками психологічного ресурсу.

Прямий взаємозв'язок із показниками особистісного динамізму «Подолання себе – інертність», «Цінність змін – прагнення стабільності» та «Внутрішній локус стабільності» утворили всі показники психологічного ресурсу за методиками «Життєві завдання особистості» та «Узгодженість життєвої перспективи». Щодо показника «Подолання себе – інертність», по-перше, чим

більша здатність особистості виходити за межі своїх обмежень, постійно розвиватися та адаптуватися до нових умов, тим вища сукупність її внутрішніх ресурсів і здібностей, які допомагають подолати труднощі, пристосовуватися до змін і досягати цілей. По-друге, чим більшою є схильність індивіда до збереження стабільності та опору змінам, що обмежує його можливості для розвитку та адаптації в нових умовах, тим нижчими будуть його внутрішні ресурси, гнучкість і прагнення досягати цілей. Кореляційний зв'язок між показником «Внутрішній локус стабільності» та психологічним ресурсом підкреслює важливу взаємозалежність у процесі особистісного розвитку. Внутрішній локус стабільності означає, що особа усвідомлює свою відповідальність за досягнення успіхів і подолання невдач. Це усвідомлення контролю над власним життям сприяє розвитку сильного психологічного ресурсу, що своєю чергою підвищує впевненість індивіда у своїх здібностях. Коли людина вірить, що її дії можуть вплинути на результати, вона стає більш готовою долати труднощі й знаходити нові рішення. Кореляційний зв'язок між показником особистісного динамізму «Цінність змін – прагнення стабільності» і психологічним ресурсом є складним і двостороннім. Люди, які сприймають зміни як щось позитивне, демонструють вищий рівень психологічних ресурсів, адже їх сприйняття змін сприяє гнучкості та адаптивності. Водночас прагнення стабільності може зменшувати рівень психологічних ресурсів, якщо

Таблиця 2

Кореляційний зв'язок показників особистісного динамізму та психологічного ресурсу за методиками «Життєві завдання особистості» та «Узгодженість життєвої перспективи»

Показники психологічного ресурсу	Показники особистісного динамізму				
	Подолання себе – інертність	Прагнення до різноманітності – задоволення наявним	Цінність змін – прагнення стабільності	Внутрішній локус стабільності	Мужність – страх змін
Мотивація життєвих завдань	0,221*	0,176***	0,189*	0,190*	0,220*
Структурованість часу життя	0,190*	0,133***	0,287**	0,231*	0,063***
Ставлення до майбутнього	0,200*	0,220*	0,316**	0,351**	0,211*
Суб'єктивна активність	0,322**	0,243**	0,322**	0,196*	0,103***
Операціональні характеристики життєвих завдань	0,286**	0,216*	0,262**	0,184*	0,079***
Стратегічність життєвих завдань	0,188*	0,079***	0,254**	0,312**	0,062***
Оптимістичність і стійкість життєвих завдань	0,305**	0,167***	0,302**	0,187*	0,181*
Диференційованість життєвих завдань	0,187*	0,294**	0,197*	0,189*	0,257**
Гнучкість життєвих завдань	0,297**	0,211**	0,290**	0,266**	0,089***
Узгодженість життєвих завдань	0,311**	0,109***	0,191*	0,190*	0,198*

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p > 0,05$

індивід боїться ризику. Отже, баланс між цінністю змін і прагненням до стабільності є ключем до розвитку особистісного динамізму та збагачення психологічних ресурсів.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було підтверджено важливість особистісного динамізму як ключового психологічного ресурсу в умовах сучасного світу, що постійно змінюється. Результати кореляційного аналізу вказують на статистично значущі зв'язки між показниками особистісного динамізму та різними аспектами психологічного ресурсу. Виявлено, що особистісний динамізм, включаючи такі характеристики, як внутрішній локус стабільності та прагнення до різноманітності, суттєво впливають на здатність індивідів долати труднощі й адаптуватися до нових умов. Ці показники також позитивно корелюють із такими психологічними ресурсами, як самотрансценденція, впевненість і оптимізм. Водночас підкреслено важливість балансу між цінністю змін і прагненням до стабільності. Особистості, відкриті до змін, мають вищий рівень психологічних ресурсів, що сприяє їх внутрішній гнучкості. Отже, підтримка і розвиток особистісного динамізму є необхідними для професійної адаптації фахівців. Виявлені чинники, що впливають на цей динамізм, можуть слугувати основою для розроблення програм розвитку особистості. Це дослідження підкреслює необхідність подальшого вивчення особистісного динамізму в контексті психологічного благополуччя. Таким чином, особистісний динамізм і психологічні ресурси взаємно доповнюють і підтримують одне одного, що своєю чергою формує основу для успішної діяльності в різних сферах життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаменко М.В. Інноваційні здібності та можливості працівників як важливі складові інноваційного потенціалу персоналу підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2013. № 4. 155–163.
2. Бігун Н.І. Феномен самодостатності особистості у класичній психології. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2017. Вип. 6. С. 17–25.
3. Бринза І.В. Патерни особистості, готової до психологічних змін. *Наука і освіта*. 2014. № 11. С. 45–50.
4. Бринза І.В. Психологічні ресурси особистості та професійна криза. *Актуальні проблеми сучасної психології*, 2012. № 2. С. 214–217.
5. Вельдбрехт О.О. Порівняння психологічного благополуччя в групах осіб з різним рівнем креативності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія Психологічні науки: зб. наук. праць*. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. № 6 (30). Ч. I. С. 17–31.
6. Власенко, Ю.А. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса : ОНУ ім. Мечникова, 2003. 19 с.
7. Гао Іюань. Формування інноваційного потенціалу педагога-музиканта в умовах гуманізації мистецької освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2023. 240 с.
8. Гончарова О.А., Тараненко Г.Г. Інноваційна діяльність особистості як важлива умова гармонізації культурно-освітнього простору: філософсько-освітній аспект. *Філософські обрії*. 2016. № 35. С. 162–173.
9. Ігнатюк О.М. Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 288 с.
10. Каргіна Н.В. Когнітивна складова психологічного благополуччя особистості: *Проблеми сучасної психології особистості : матеріали наук.- практ. конф. молодих учених та студентів (м. Одеса, 20 травня 2016 р.)*. Одеса : БМВ, 2016. С. 66–71.
11. Козлова О.Г., Миленкова Р.В. Інноваційна культура: сутнісні характеристики : монографія. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2007. 140 с.
12. Кремень В.Г. Інноваційність як вимога часу. URL: <http://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu>
13. Штепа О.С. Особливості зв'язку психологічної та персональної ресурсності особистості. *Проблеми сучасної психології*: Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. Вип. 21. С. 782–791.
14. Benight C.C., Harper M.L. Coping self-efficacy perceptions as a mediator between acute stress response and long-term distress following natural disasters. *Journal of Traumatic Stress*. 2002. Vol. 15(3): P. 177–186.
15. Burns R.A., Machin M.A. Investigating the structural validity of Ryff's psychological well-being scales across two samples. *Social Indicators Research*. 2009. Vol. 93 (2). P. 359–375.